

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Przedsiębiorstwo jako podmiot prawa konkurencji : analiza pojęcia na gruncie przepisów traktatowych UE

Author: Karolina Paluszek

Citation style: Paluszek Karolina. (2015). Przedsiębiorstwo jako podmiot prawa konkurencji : analiza pojęcia na gruncie przepisów traktatowych UE. W: A. Bielska-Brodziak (red.), " O czym mówią prawnicy, mówiąc o podmiotowości " (S. 224-248). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Karolina Paluszek

Uniwersytet Śląski

Przedsiębiorstwo jako podmiot prawa konkurencji – analiza pojęcia na gruncie przepisów traktatowych UE

Abstract: The purpose of this article is to analyse the ways of using the term 'company' in the provisions of the EU primary law concerning the protection of competition, as well as to indicate the unadjudicated issues that need taking an unambiguous position by the Court of Justice of the European Union (CJEU). In the first place, the wording of the provisions which have employed the concept of a company have been analysed. The analysis of the provisions of the European Union law was carried out with the use of linguistic comparison, i.e. the comparison of the wording in various official languages of the EU. Due to a very broad scope of the discussed issue, the present study has been limited to analysing the provisions of the Treaty which constitute the backbone for the interpretation of the concept of a company in the EU competition law. The results of the comparative analysis of legislation and adjudication have been confronted with the research presented in the literature concerning functioning of the studied concepts in adjudication and legal practice.

Key words: enterprise, EU law

Wieloznaczność pojęcia „przedsiębiorstwo” w prawie

Termin „przedsiębiorstwo” ma w prawie Unii Europejskiej zupełnie inne znaczenie niż w prawie polskim. W polskiej tradycji prawniczej termin ten jest przede wszystkim rozumiany zgodnie z definicją zawartą w Kodeksie cywilnym. Zatem za przedsiębiorstwo uważa się „zorganizowany zespół składników niematerialnych i materialnych przeznaczony do prowadzenia

działalności gospodarczej” [art. 551 k.c.]. Takie rozumienie pojęcia „przedsiębiorstwo” zostało nazwane w literaturze „rozumieniem przedmiotowym”. Obok niego wyróżnia się także „rozumienie podmiotowe”, zgodnie z którym przedsiębiorstwo traktuje się jako podmiot, stawiając znak równości pomiędzy pojęciem „przedsiębiorstwo” a pojęciem „przedsiębiorca”, a także ujęcie funkcjonalne, w którym przedsiębiorstwo jest synonimem pojęcia „działalność gospodarcza”¹.

Mnogość definicji pojęć „przedsiębiorca”, „przedsiębiorstwo” oraz „działalność gospodarcza” poddano uzasadnionej krytyce, wskazując, że przyjęte rozwiązania legislacyjne są niepoprawne i niepożądane. Maciej Etel postuluje rezygnację z definiowania pojęć „przedsiębiorca” i „działalność gospodarcza” na użytek jednej tylko ustawy². Grzegorz Materna zwraca jednak uwagę, że nie jest możliwe przyjęcie jednego rozumienia pojęcia przedsiębiorstwo w odniesieniu do całego systemu prawnego³.

Kolejnym sygnalizowanym problemem jest relacja pojęć „przedsiębiorstwo” w unijnym prawie konkurencji oraz pojęcia „przedsiębiorca” w polskim prawie konkurencji. G. Materna przeprowadził dogłębną analizę obu pojęć, wskazując następujące różnice: „kryterium podmiotowe, znaczenie kryterium dysponowania zdolnością prawną, traktowanie jednostek powiązanych jako jednego organizmu gospodarczego, zakres pojęcia działalności gospodarczej, traktowanie usług o charakterze użyteczności publicznej, status podmiotów prowadzących działalność ze sfery władztwa publicznego, związków przedsiębiorstw i związków przedsiębiorców, status podmiotów organizujących publiczny system ubezpieczeń, status osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej podejmującej działania podlegające kontroli koncentracji, brak odpowiedników szczególnych kategorii przedsiębiorstw z art. 86 TWE [dziś art. 106 TFUE]”⁴. Autor wskazuje, że cele regulacji unijnych i polskich, choć niejednolite, są na tyle zgodne, że rozbieżności podmiotowych zakresów ich zastosowania nie znajdują uzasadnienia⁵. Zaobserwowane różnice powodują trudności w realizacji zasady pewności prawa⁶. G. Materna proponuje szereg rozwiązań omawianych problemów, opartych przede wszystkim na prowspólnotowej wykładni

¹ Tak np. C. KOSIKOWSKI: *Przedsiębiorca w prawie polskim na tle prawa europejskiego*. Warszawa 2003, s. 27 i powołana tam literatura; podobnie E. KĘDRA w: *Ustrój prawny przedsiębiorców*. Red. E. KĘDRA, A. KRAŚNIŃSKA. Olsztyn 2006, s. 42.

² M. ETEL: *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*. Warszawa 2012, s. 366.

³ Tak w odniesieniu do pojęcia przedsiębiorcy G. MATERNA: *Pojęcie przedsiębiorcy w polskim i europejskim prawie ochrony konkurencji*. Warszawa 2009, s. 270.

⁴ Ibidem, s. 148–149.

⁵ Ibidem, s. 247.

⁶ Ibidem, s. 251.

przepisów prawa krajowego oraz postulatach *de lege ferenda*⁷. Przestrzega także przed powoływaniem się na jednolitość pojęć „działalność gospodarcza” i „przedsiębiorstwo” w prawie unijnym, dla uzasadnienia postulatów ujednolicenia definicji przedsiębiorcy w prawie polskim, gdyż, jak słusznie wskazuje — również w prawie europejskim nie są one jednolicie rozumiane⁸.

Pojęcie przedsiębiorstwa ma także istotne znaczenie z punktu widzenia ekonomii, chociaż w tej dziedzinie jest rozumiane inaczej niż w nauce prawa. Według A. Nogi, termin „przedsiębiorstwo” oznacza „względnie autonomiczną organizację dążącą do osiągania korzyści ekonomicznych i składającą się z co najmniej jednej jednostki regulującej działalność gospodarczą, np. poprzez decyzje co produkować, ile płacić za pracę itd., oraz z co najmniej jednej jednostki realizującej materialne procesy gospodarcze, np. takie jak: produkcja, sprzedaż, transport, komunikacja, deponowanie i pożyczanie pieniędzy”⁹.

Pojęcie przedsiębiorstwa w prawie traktatowym UE

W prawie pierwotnym UE kilkakrotnie posłużono się pojęciem przedsiębiorstwa, np. w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), w ogóle nie użyto go natomiast w treści Traktatu o Unii Europejskiej. Znamienne jest jednak, że żaden z przepisów TFUE nie zawiera definicji przedsiębiorstwa. W zamieszczonej tabeli (zob. tabela 1) przywołano przepisy TFUE, które zawierają termin „przedsiębiorstwo”, w czterech językach — polskim, angielskim, niemieckim i francuskim. Elementy systematyki badanego aktu prawnego (nazwy części, tytułów, rozdziałów) podano jedynie w języku polskim, ponieważ służyć mają wskazaniu kontekstu, ogólnej tematyki regulacji, w której badany termin się pojawia. Wyjątki dotyczą nazw rozdziału 2, w tytule 2 części 3 oraz sekcji 1 rozdziału 1 w tytule 7 części 3, w których to nazwach użyto badanego terminu. Tabela nie uwzględnia protokołów, w których również zaobserwowano kilkakrotne występowanie badanego terminu. Protokoły te nie dotyczą jednak problematyki prawa konkurencji, które jest głównym przedmiotem niniejszej pracy.

⁷ Ibidem, s. 245–270.

⁸ Ibidem, s. 270.

⁹ Tak A. NOGA w: *Encyklopedia biznesu*. T. 1. Red. W. POMYKAŁO. Warszawa 1995, s. 694; definicja przywołana przez G. MATERNE w: *Pojęcie przedsiębiorcy...*, s. 57.

W wielu przepisach sformułowanie „przedsiębiorstwo” zdaje się częścią szerszego pojęcia, jak np. w art. 32 TFUE, gdzie wskazuje się na wzrost „siły konkurencyjnej przedsiębiorstw”, czy też w art. 102 TFUE, w którym wprowadzona zostaje „pozycja dominująca przedsiębiorstw”. W innych przepisach pojęcie przedsiębiorstwa jest pojęciem oznaczającym podmiot, który podejmuje decyzje, tworzy związki (art. 101 TFUE).

Sformułowania użyte w niektórych przepisach wskazują na przedmiotowe bądź funkcjonalne użycie pojęcia „przedsiębiorstwo” (w znaczeniu utrwalonym w polskiej literaturze). Wskazać tutaj można przykładowo przepis art. 56 TFUE, w którym jest mowa o obywatelach państw członkowskich oraz obywatelach państw trzecich „mających swe przedsiębiorstwo”, które to określenie mogłoby wskazywać na intencję uczynienia z przedsiębiorstwa przedmiotu własności, co odpowiada ujęciu przedmiotowemu. Zauważyć jednak należy, że treść przepisu w innych językach w ogóle nie zawiera pojęcia „przedsiębiorstwo”, lecz operuje sformułowaniami „are established” (ang.), „sind ansässig” (niem.), „établis” (franc.), które akcentują samą czynność zakładania, czy fakt posiadania siedziby.

W art. 49 TFUE jest natomiast mowa o zakładaniu przedsiębiorstw i zarządzaniu nimi. Można zastanawiać się nad kwalifikacją tego użycia jako przykładu funkcjonalnego zastosowania słowa „przedsiębiorstwo”, gdyby uznać je za tożsame z „działalnością gospodarczą”. Równie uprawnione jest stanowisko, że zakładanie przedsiębiorstwa, a przede wszystkim zarządzanie nim, dotyczy jego składników majątkowych i niemajątkowych, które służą prowadzonej działalności (ujęcie przedmiotowe). W dalszej części omawianego przepisu wskazano przykład przedsiębiorstwa, wymieniając spółki, co sugerowałoby raczej traktowanie przedsiębiorstwa jako podmiotu. Zauważyć także należy, że zakładanie przedsiębiorstwa i zarządzanie nim wymieniono po wskazaniu „podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej na własny rachunek”, co sugeruje wyłączenie tej działalności z zakresu znaczeniowego przedsiębiorstwa. W kolejnych przepisach wskazuje się personel główny, agencje, oddziały i filie przedsiębiorstwa (art. 50 ust. 2 f TFUE). Mnogość akceptowalnych interpretacji pojęcia przedsiębiorstwa w przepisach traktatowych regulujących „prawo przedsiębiorczości” wskazuje, że do ustalenia jego znaczenia nie wystarczy sama analiza treści przepisów (zwłaszcza wobec braku definicji legalnej), lecz konieczna jest szczegółowa analiza orzecznictwa.

Podmiotowość przedsiębiorstwa zaakcentowana jest w treści przepisów zawartych w sekcji 1 rozdziału 2 TFUE, zatytułowanej *Reguły mające zastosowanie do przedsiębiorstw*. Używa się w nich sformułowań „porozumienia między przedsiębiorstwami”, „decyzje związków przedsiębiorstw” (art. 101). Przedsiębiorstwa są zatem podmiotami zdolnymi do tworzenia związków i zawierania porozumień. Prawodawca unijny wskazuje ponadto

Przykłady fragmentów przepisów TFUE zawierających termin „przedsiębiorstwo”, z różnieniem na cztery języki urzędowe

Tabela 1

Przepis TFUE	Język urzędowy			
	polski	angielski	niemiecki	francuski
1	2	3	4	5
Część trzecia: Polityki i działania wewnętrzne tytuł II: Swobodny przepływ towarów; rozdział I: Unia celna				
Art. 32	[...] Komisja kieruje się: [...] b) zmianami warunków konkurencji wewnątrz Unii, jeżeli skutkiem tych zmian jest wzrost siły konkurencyjnej przedsiębiorstw	[...] Commission shall be guided by: [...] b) developments in conditions of competition within the Union in so far as they lead to an improvement in the competitive capacity of undertakings	[...] geht die Kommission von folgenden Gesichtspunkten aus: [...] b) der Entwicklung der Wettbewerbsbedingungen innerhalb der Union, soweit diese Entwicklung zu einer Zunahme der Wettbewerbsfähigkeit der Unternehmen führt	[...] la Commission s'inspire: [...] b) de l'évolution des conditions de concurrence à l'intérieur de l'Union, dans la mesure où cette évolution aura pour effet d'accroître la force compétitive des entreprises
Rozdział 2, (tytuł) Art. 49	Prawo przedsiębiorczości	Right of Establishment	Das Niederlassungsrecht	Le droit d'établissement
	[...] Ograniczenia swobody przedsiębiorczości obywateli jednego Państwa Członkowskiego na terytorium innego Państwa Członkowskiego są zakazane [...] swoboda przedsiębiorczości obejmuje podejmowanie i wykonywanie działalności prowadzonej na własny rachunek, jak również zakładanie i zarządzanie przedsiębiorstwami, a zwłaszcza spółkami w roz-	[...] restrictions on the freedom of establishment of nationals of a Member State in the territory of another Member State shall be prohibited. [...] Freedom of establishment shall include the right to take up and pursue activities as self-employed persons and to set up and manage undertakings, in particular companies or firms within the meaning of the second paragraph of Article 54	Die Beschränkungen der freien Niederlassung von Staatsangehörigen eines Mitgliedstaats im Hoheitsgebiet eines anderen Mitgliedstaats sind [...] verboten. [...] umfasst die Niederlassungsfreiheit die Aufnahme und Ausübung selbstständiger Erwerbstätigkeiten sowie die Gründung und Leitung von Unternehmen, insbesondere von Gesellschaften im Sinne des Artikels 54	[...] les restrictions à la liberté d'établissement des ressortissants d'un État membre dans le territoire d'un autre État membre sont interdites. [...] La liberté d'établissement comporte l'accès aux activités non salariées et leur exercice, ainsi que la constitution et la gestion d'entreprises, et notamment de sociétés au sens de l'article 54, deuxième alinéa, dans les conditions

Art. 50	<p>mi w rozumieniu artykułu 54 akapit drugi</p>		<p>Die Beschränkungen der freien nach den Bestimmungen des Aufnahmestaats für seine eigenen Angehörigen</p>	<p>définies par la législation du pays d'établissement pour ses propres ressortissants, sous réserve des dispositions du chapitre relatif aux capitaux</p>
<p>1. W celu urzeczywistnienia swobody przedsiębiorczości w odniesieniu do określonego rodzaju działalności Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą i po konsultacji z Komitetem Ekonomiczno-Społecznym, uchwalają dyrektywy.</p> <p>2. Parlament Europejski, Rada i Komisja wykonują funkcje powierzone im na podstawie powyższych postanowień, zważając: [...] f) znosząc stopniowo ograniczenia swobody przedsiębiorczości w każdej wchodzącej w grę dziedzinie działalności, z jednej strony — w odniesieniu do warunków tworzenia na terytorium Państwa Członkowskiego agencji, oddziałów i filii, a z drugiej — w stosunku do warunków wchodzenia personelu głównego przedsiębiorstwa w skład organów za-</p>	<p>1. In order to attain freedom of establishment as regards a particular activity, the European Parliament and the Council, acting in accordance with the ordinary legislative procedure and after consulting the Economic and Social Committee, shall act by means of directives.</p> <p>2. The European Parliament, the Council and the Commission shall carry out the duties devolving upon them under the preceding provisions, in particular: [...] (f) by effecting the progressive abolition of restrictions on freedom of establishment in every branch of activity under consideration, both as regards the conditions for setting up agencies, branches or subsidiaries in the territory of a Member State and as regards the subsidiaries in the territory of a Member State</p>	<p>1. In order to attain freedom of establishment as regards a particular activity, the European Parliament and the Council, acting in accordance with the ordinary legislative procedure and after consulting the Economic and Social Committee, shall act by means of directives.</p> <p>2. The European Parliament, the Council and the Commission shall carry out the duties devolving upon them under the preceding provisions, in particular: [...] (f) by effecting the progressive abolition of restrictions on freedom of establishment in every branch of activity under consideration, both as regards the conditions for setting up agencies, branches or subsidiaries in the territory of a Member State and as regards the subsidiaries in the territory of a Member State</p>	<p>(1) Das Europäische Parlament und der Rat erlassen gemäß dem ordentlichen Gesetzgebungsverfahren und nach Anhörung des Wirtschaftsausschusses Richtlinien zur Verwirklichung der Niederlassungsfreiheit für eine bestimmte Tätigkeit.</p> <p>(2) Das Europäische Parlament, der Rat und die Kommission erfüllen die Aufgaben, die ihnen aufgrund der obigen Bestimmungen übertragen sind, indem sie insbesondere [...] f) veranlassen, dass bei jedem in Betracht kommenden Wirtschaftszweig die Beschränkungen der Niederlassungsfreiheit in Bezug auf die Voraussetzungen für die Errichtung von Agenturen, Zweigniederlassungen und Tochtergesellschaften im Hoheitsgebiet eines Mitgliedstaats sowie für den Eintritt des Personals</p>	<p>1. Pour réaliser la liberté d'établissement dans une activité déterminée, le Parlement européen et le Conseil, statuant conformément à la procédure législative ordinaire et après consultation du Comité économique et social, statuent par voie de directives.</p> <p>2. Le Parlement européen, le Conseil et la Commission exercent les fonctions qui leur sont dévolues par les dispositions ci-dessus, notamment: [...] f) en appliquant la suppression progressive des restrictions à la liberté d'établissement, dans chaque branche d'activité considérée, d'une part, aux conditions de création, sur le territoire d'un État membre, d'agences, de succursales ou de filiales et, d'autre part, aux conditions d'entrée du personnel du principal établissement dans les organes de gestion ou de surveillance de celles-ci</p>

cd. tab. 1

1	2	3	4	5
	rzządzających lub nadzorczych agencji, oddziałów i filii	and as regards the subsidiaries in the territory of a Member State and as regards the conditions governing the entry of personnel belonging to the main establishment into managerial or supervisory posts in such agencies, branches	der Hauptniederlassung in ihre Leitungs- oder Überwachungsorgane schrittweise aufgehoben werden	
Rozdział 3: Usługi				
Art. 56	[...] W ramach poniższych postanowień ograniczenia w swobodnym świadczeniu usług wewnątrz Unii są zakazane w odniesieniu do obywateli Państw Członkowskich mających swe przedsiębiorstwo w Państwie Członkowskim innym niż państwo odbiorcy świadczenia.	Within the framework of the provisions set out below, restrictions on freedom to provide services within the Union shall be prohibited in respect of nationals of Member States who are established in a Member State other than that of the person for whom the services are intended.	Die Beschränkungen des freien Dienstleistungsverkehrs innerhalb der Union für Angehörige der Mitgliedstaaten, die in einem anderen Mitgliedstaat als demjenigen des Leistungsempfängers ansässig sind , sind nach Maßgabe der folgenden Bestimmungen verboten.	[...] Dans le cadre des dispositions ci-après, les restrictions à la libre prestation des services à l'intérieur de l'Union sont interdites à l'égard des ressortissants des États membres établis dans un État membre autre que celui du destinataire de la prestation.
Tytuł VII: Wspólne reguły w dziedzinie konkurencji, podatków i zbliżenia ustawodawstw				
Rozdział 1: Reguły konkurencji				
Sekcja 1	Reguły mające zastosowanie do przedsiębiorstw	Rules applying to undertakings	Vorschriften für Unternehmen	Les Règles applicables aux entreprises
Art. 101	Niezgodne z rynkiem wewnętrznym i zakazane są wszelkie porozumienia między przedsiębiorstwami, wszelkie decyzje związków przedsiębiorstw i wszelkie praktyki uzgodnione	The following shall be prohibited as incompatible with the internal market: all agreements between undertakings, decisions by associations of undertakings and concerted practices	Mit dem Binnenmarkt unreinbar und verboten sind alle Vereinbarungen zwischen Unternehmen, Beschlüsse von Unternehmensvereinigungen und aufeinander abgestimmte Verhaltensweisen	Sont incompatibles avec le marché intérieur et interdits tous accords entre entreprises, toutes décisions d'associations d'entreprises et toutes pratiques concertées

Art. 102	Niezgodne z rynkiem wewnętrznym i zakazane jest nadużywanie przez jedno lub większą liczbę przedsiębiorstw pozycji dominującej na rynku wewnętrznym lub na znacznej jego części, w zakresie, w jakim może wpływać na handel między Państwami Członkowskimi.	Any abuse by one or more undertakings of a dominant position within the internal market or in a substantial part of it shall be prohibited as incompatible with the internal market in so far as it may affect trade between Member States.	Mit dem Binnenmarkt unvereinbar und verboten ist die missbräuchliche Ausnutzung einer beherrschenden Stellung auf dem Binnenmarkt oder auf einem wesentlichen Teil desselben durch ein oder mehrere Unternehmen, soweit dies dazu führen kann, den Handel zwischen Mitgliedstaaten zu beeinträchtigen.	Est incompatible avec le marché intérieur et interdit, dans la mesure où le commerce entre États membres est susceptible d'en être affecté, le fait pour une ou plusieurs entreprises d'exploiter de façon abusive une position dominante sur le marché intérieur ou dans une partie substantielle de celui-ci.
Art. 106	1. Państwa Członkowskie, w odniesieniu do przedsiębiorstw publicznych i przedsiębiorstw, którym przysługują prawa specjalne lub wyłączne, [...] 2. Przedsiębiorstwa zobowiązane do zarządzania usługami świadczonymi w ogólnym interesie gospodarczym lub mające charakter monopolu skarbowego podlegają normom Traktatów	1. In the case of public undertakings and undertakings to which Member States grant special or exclusive rights, [...] 2. Undertakings entrusted with the operation of services of general economic interest or having the character of a revenue-producing monopoly shall be subject to the rules contained in the Treaties	(1) Die Mitgliedstaaten werden in Bezug auf öffentliche Unternehmen und auf Unternehmen, denen sie besondere oder ausschließliche Rechte gewähren, [...] (2) Für Unternehmen, die mit Dienstleistungen von allgemeinem wirtschaftlichem Interesse betraut sind oder den Charakter eines Finanzmonopols haben, gelten die Vorschriften der Verträge	1. Les États membres, en ce qui concerne les entreprises publiques et les entreprises auxquelles ils accordent des droits spéciaux ou exclusifs, [...] 2. Les entreprises chargées de la gestion de services d'intérêt économique général ou présentant le caractère d'un monopole fiscal sont soumises aux règles des traités
Tytuł VIII: Polityka gospodarcza i pieniężna Rozdział 2: Polityka pieniężna				
Art. 132, ust. 3	3. W granicach i na warunkach uchwalonych przez Radę zgodnie z procedurą przewidzianą w artykule 129 ustęp 4, Europejski Bank Centralny jest upoważniony, w przy-	3. Within the limits and under the conditions adopted by the Council under the procedure laid down in Article 129(4), the European Central Bank shall be entitled to im-	(3) Innerhalb der Grenzen und unter den Bedingungen, die der Rat nach dem Verfahren des Artikels 129 Absatz 4 festlegt, ist die Europäische Zentralbank befugt, Unterneh-	3. Dans les limites et selon les conditions arrêtées par le Conseil conformément à la procédure prévue à l'article 129, paragraphe 4, la Banque centrale européenne est habi-

cd. tab. 1

1	2	3	4	5
	padku nieposzanowania jego rozporządzeń i decyzji, do na- kładania na przedsiębiorstwa grzywnien i okresowych kar pieniężnych	pose fines or periodic penal- ty payments on undertakings for failure to comply with ob- ligations under its regulations and decisions	men bei Nichteinhaltung der Verpflichtungen, die sich aus ihren Verordnungen und Be- schlüssen ergeben, mit Geld- bußen oder in regelmäßigen Abständen zu zahlenden Zwangsgeldern zu belegen.	litée à infliger aux entreprises des amendes et des astreintes en cas de non-respect de ses règlements et de ses décisions.
Część trzecia, tytuł II, rozdział 2: Współpraca celna Tytuł X: Polityka społeczna				
Art. 153 ust. 2 b)	[...] Dyrektywy te unikają na- kładania administracyj nych, finansowych i prawnych og- raniczeń, które utrudniały- by tworzenie i rozwijanie małych i średnich przedsię- biorstw.	[...] Such directives shall avo- id imposing administrative, financial and legal constrai- nts in a way which would hold back the creation and development of small and medium-sized undertakings.	[...] Diese Richtlinien sollen keine verwaltungsmäßigen, finanziellen oder rechtlichen Auflagen vorschreiben, die der Gründung und Entwi- cklung von kleinen und mit- telren Unternehmen entge- genstehen	[...] Ces directives évitent d'imposer des contraintes administratives, financières et juridiques telles qu'elles contrarieraient la création et le développement de petites et moyennes entreprises
Tytuł XVII: Przemysł				
Art. 173	1. Unia i Państwa Człon- kowskie czuwają nad zapew- nieniem warunków niezbęd- nych dla konkurencyjności przemysłu Unii. W tym celu, zgodnie z systemem wolnych i konkurencyjnych rynków, ich działania zmierzają do [...] — wspierania środowiska sprzyjającego inicjatywom	1. The Union and the Member States shall ensure that the conditions necessary for the competi tiveness of the Union's industry exist. For that purpose, in accor- dance with a system of open and competitive markets, their action shall be aimed at: [...] — encouraging an environ-	Die Union und die Mitglied- staaten sorgen dafür, dass die notwendigen Voraussetzun- gen für die Wettbewerbsfähig- keit der Industrie der Union gewährleistet sind. Zu diesem Zweck zielt ihre Tätigkeit entsprechend einem System offener und wettbe- werbsorientierter Märkte auf	1. L'Union et les États membres veillent à ce que les conditions nécessaires à la compétitivité de l'industrie de l'Union soient assurées. À cette fin, conformément à un système de marchés ouverts et concurrentiels, leur action vise à: [...] — encourager un en- vironnement favorable à l'in-

	<p>i rozwojowi przedsiębiorstw w całej Unii, a zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw, — wspierania środowiska sprzyjającego współpracy między przedsiębiorstwami</p>	<p>ment favourable to initiative and to the development of undertakings throughout the Union, particularly small and medium-sized undertakings, — encouraging an environment favourable to cooperation between undertakings</p>	<p>Folgendes ab: [...] — Förderung eines für die Initiative und Weiterentwicklung der Unternehmen in der gesamten Union, insbesondere der kleinen und mittleren Unternehmen, günstigen Umfelds; — Förderung eines für die Zusammenarbeit zwischen Unternehmen günstigen Umfelds</p>	<p>initiative et au développement des entreprises de l'ensemble de l'Union, et notamment des petites et moyennes entreprises; — encourager un environnement favorable à la coopération entre entreprises</p>
Tytuł XIX: Badania i rozwój technologiczny oraz przestrzeń kosmiczna				
Art. 187	<p>Unia może tworzyć wspólne przedsiębiorstwa lub jakiegolwiek inne struktury niezbędne do skutecznego wykonywania unijnych programów badawczych, rozwoju technologicznego i demonstracyjnych.</p>	<p>The Union may set up joint undertakings or any other structure necessary for the efficient execution of Union research, technological development and demonstration programmes</p>	<p>Die Union kann gemeinsame Unternehmen gründen oder andere Strukturen schaffen, die für die ordnungsgemäße Durchführung der Programme für Forschung, technologische Entwicklung und Demonstration der Union erforderlich sind.</p>	<p>L'Union peut créer des entreprises communes ou toute autre structure nécessaire à la bonne exécution des programmes de recherche, de développement technologique et de démonstration de l'Union</p>

Źródło: Opracowanie własne.

na „pozycję dominującą przedsiębiorstw na rynku”, której nadużywania zabrania w art. 102 TFUE, oraz na niedozwolone „nakładanie ograniczeń na przedsiębiorstwa” i „dawanie możliwości przedsiębiorstwom” (art. 101 ust. 3 a i b TFUE). Wspomina się także o „zobowiązaniach przedsiębiorstw do zarządzania usługami” (art. 106 ust. 2 TFUE).

W literaturze polskiej i obcej wskazuje się na różnice w interpretacji pojęcia przedsiębiorstwa na potrzeby przepisów z zakresu prawa przedsiębiorczości, gdzie traktuje się je jako synonim zespołu składników służących działalności zarobkowej¹⁰, co sugerowałoby podejście przedmiotowe i prawa konkurencji¹¹. Jednocześnie jednak w publikacjach dotyczących swobody przedsiębiorczości nie podejmuje się dogłębnej analizy problematyki pojęcia przedsiębiorstwa, wskazując jedynie na szeroki zakres podmiotowy uregulowań traktatowych¹². Z analizy przeprowadzonej przy pomocy komparatystyki językowej wynika, że pojęcie „przedsiębiorstwo” nie jest pojęciem najważniejszym z punktu widzenia przepisów z zakresu „prawa przedsiębiorczości”, co uzasadniałoby niepoświęcanie mu znaczącej uwagi w publikacjach dotyczących tej problematyki. Już sama nazwa rozdziału 2 w tytule 2 części 3 TFUE w językach innych niż polski posługuje się pojęciem, które co prawda jest tłumaczone na język polski jako „prawo przedsiębiorczości”, ale zawiera składowe oznaczające: ‘założenie’, ‘zakładanie’ (ang. *to establish*), ‘siedzibę’ (niem. *Niederlassung*, ‘osiedlać się’ (*niederlassen*) — a więc, podobnie jak w analizowanej treści art. 56 TFUE, akcentuje się tutaj swobodę posiadania siedziby, zakładania działalności w innym państwie członkowskim. Zaobserwowane różnice w sformułowaniach użytych w treści przepisu art. 56 TFUE, funkcjonujących w różnych językach potwierdzają, że pojęcie przedsiębiorstwa nie jest tak istotne dla zakresu ich regulacji, jak w prawie konkurencji.

Biorąc pod uwagę inne przepisy, TFUE rozróżnia kilka rodzajów przedsiębiorstw: przede wszystkim „przedsiębiorstwa publiczne” (art. 123–125 TFUE), „przedsiębiorstwa prywatne”, a także małe i średnie przedsiębiorstwa (art. 153 TFUE). Używa się ponadto sformułowań: „tworzenie i rozwijanie przedsiębiorstw” (art. 153 TFUE), „inicjatywy i rozwój przedsiębiorstw” (art. 173 TFUE), „współpraca między przedsiębiorstwami” (art. 173 TFUE), „modernizacja lub przekształcanie przedsiębiorstw”, a także wskazuje się również możliwości nakładania grzywien na przedsiębiorstwa (art. 132 TFUE), a także „tworzenia wspólnych przedsiębiorstw” lub jakichkolwiek innych

¹⁰ Tak G. MATERNA: *Komentarz do art. 101...*, s. 203 i cytowana tam literatura.

¹¹ Ibidem.

¹² Tak M. SZWARC-KUCZER: *Komentarz do art. 49 TFUE. W: Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz*. Red. nauk. A. WRÓBEL. T. 1 (art. 1–89), red. D. MIĄSIK, N. PÓŁTORAK. Warszawa 2012, s. 859. Pojęcia przedsiębiorstwo nie analizowano też w pracy zbiorowej *Europa przedsiębiorców* (red. Z. BRODECKI. Warszawa 2011), w której sporo miejsca poświęcono pojęciu przedsiębiorcy (w szczególności rozdział 1.2 autorstwa M. Glicza, s. 27–36).

struktur. Szczegółowa analiza pojęcia przedsiębiorstwa w tych przepisach przekracza jednak zakres niniejszego opracowania.

Oczywiście, istotne znaczenie dla interpretacji pojęcia przedsiębiorstwa w przepisach TFUE ma nie tylko ich brzmienie, ale — przede wszystkim — dogłębna analiza celów i kontekstu każdej z wymienionych regulacji, niemożliwa do przeprowadzenia na łamach krótkiego artykułu. Niemniej jednak wielość sformułowań, w których użyto omawianego pojęcia, a także różnorodność przedmiotu regulacji poszczególnych przepisów, nie pozostawia wątpliwości, że pojęcie przedsiębiorstwa występuje w prawie traktatowym w różnych znaczeniach. Jednocześnie, wielość możliwych interpretacji potwierdza wcześniejsze stwierdzenie, że pojęcie to należy traktować jako autonomiczne pojęcie prawa Unii Europejskiej, a wyróżniane w polskiej literaturze trzy rozumienia pojęcia „przedsiębiorstwo” nie bardzo pomagają w uchwyceniu jego istoty.

Jak wynika z analizy przepisów sekcji 1 rozdziału 1 tytułu 7 części 3 TFUE, pojęcie przedsiębiorstwa ma fundamentalne znaczenie dla unijnych przepisów z zakresu prawa konkurencji. Ustalenie zakresu pojęcia „przedsiębiorstwo” jest szczególnie istotne z punktu widzenia przepisu art. 101 TFUE, który zabrania porozumień między przedsiębiorstwami, decyzji i praktyk, które zapobiegają, ograniczają lub zakłócają konkurencję, a także art. 102 TFUE, którego przedmiotem są nadużycia pozycji dominującej przez przedsiębiorstwo. W przeciwieństwie do innych analizowanych przepisów, w omawianym zakresie pojęcie przedsiębiorstwa jest używane we wszystkich przebadanych wersjach językowych. Gdyby chcieć przypisać jego znaczenie do jednego z trzech wyróżnianych w polskiej doktrynie rozumień, należałoby opowiedzieć się za ujęciem funkcjonalno-podmiotowym (które zostanie wyjaśnione w dalszej części pracy), jednocześnie pamiętając o jego odrębności od prawa krajowego. Jak już wskazano, ze względu na brak legalnej definicji pojęcia przedsiębiorstwa, analiza orzecznictwa jest niezbędna do ustalenia jego znaczenia.

Pojęcie przedsiębiorstwa w orzecznictwie TSUE

Chociaż w prawie pierwotnym ani wtórnym nie zawarto definicji przedsiębiorstwa, TSUE od lat wskazuje na jego jednolite i utrwalone rozumienie. W kolejnych wyrokach¹³ Trybunał cytuje poprzednie orzecz-

¹³ Np. wyroki: z dnia 28.02.2013 r. w sprawie C-1/12 *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas* przeciwko *Autoridade da Concorrência*, przy udziale *Ministério Público*, pkt 35 (powoła-

nia i niezmiennie twierdzi, że „pojęcie przedsiębiorstwa obejmuje każdy podmiot prowadzący działalność gospodarczą, niezależnie od jego formy prawnej i sposobu finansowania”. Równie szeroko rozumieć należy „działalność gospodarczą”, która obejmuje „wszelk[ą] działalność polegając[ą] na oferowaniu towarów lub usług na danym rynku”¹⁴. Trybunał wskazał także, że „przedsiębiorstwo” jest pojęciem funkcjonalnym, definiowanym przez samo prowadzenie działalności gospodarczej¹⁵. Zatem działalność gospodarcza stanowi najważniejszy element znaczenia nadawanego pojęciu „przedsiębiorstwo”. Zauważyć jednak należy, że rozumienie to nie jest tożsame z funkcjonalnym rozumieniem przedsiębiorstwa w doktrynie polskiej, gdzie wskazuje się, że przedsiębiorstwo w znaczeniu funkcjonalnym to „działalność gospodarcza”¹⁶. Rzecznik generalna J. Kokott wskazała, że przedsiębiorstwo nie oznacza działalności gospodarczej, lecz podmiot praw i obowiązków, podmiot gospodarczy *sui generis*¹⁷. Jest więc bliższe ekonomicznemu pojęciu przedsiębiorstwa. W literaturze wykazano również, że pojęcie to istotnie różni się od pojęcia przedsiębiorcy występującego

nie na Wyrok Wouters i tamtejsze orzeczenia); z dnia 13 czerwca 2013 r. w sprawie C-511/11 P Versalis SpA przeciwko Komisji Europejskiej, pkt 51; z dnia 23 kwietnia 1991 r. w sprawie C-41/90 Höfner i Elser, pkt 21; wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 54; wyrok z dnia 12 lipca 1984 r. w sprawie 170/83 Hydrotherm Gerätebau, Rec. s. 2999, pkt 11.; z dnia 11 lipca 2013 r. w sprawie C-440/11 P Komisja Europejska, Stichting Administratiekantoor Portielje, Gosselin Group NV, pkt 36; wyrok z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 59; wyrok z dnia 19.12.2012 r. w sprawie C-288/11 P Mitteldeutsche Flughafen AG, Flughafen Leipzig-Halle GmbH przeciwko Komisji Europejskiej, pkt 50; z dnia 10 kwietnia 2014 r. — Komisja Europejska przeciwko Siemens AG Österreich, VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG, Siemens Transmission & Distribution Ltd, Siemens Transmission & Distribution SA, Nuova Magrini Galileo SpA (Sprawy połączone od C-231/11 P do C-233/11 P), pkt 43; wyrok w sprawach połączonych C-628/10 P i C-14/11 P Alliance One International i Standard Commercial Tobacco przeciwko Komisji, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo.

¹⁴ Wyrok z dnia 16.06. 1987 r. w sprawie 118/85 Komisja przeciwko Włochom, pkt 7; wyrok z dnia 18.06. 1998 r. w sprawie C-35/96 Komisja przeciwko Włochom, pkt 36; wyrok z dnia 12 września 2000 r. w sprawach połączonych od C-180/98 do C-184/98 Pavlov i in., pkt 75.; Opinia Rzecznika Generalnego Pedra Cruza Villalóna z dnia 5.09.2013 r. w sprawie C-327/12 Ministero dello Sviluppo Economico Autorità per la Vigilanza sui Contratti Pubblici di lavori, servizi e forniture przeciwko Soa Nazionale Costruttori — Organismo di Attestazione SpA.

¹⁵ Wyrok z dnia 11 lipca 2006 r. w sprawie C-205/03 P FENIN przeciwko Komisji, Zb. Orz. s. I-6295, pkt 25, opinia rzecznika generalnego Yves’a przedstawiona w dniu 4 lipca 2013 r., wyrok w sprawie C-59/12 BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts przeciwko Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV, pkt 25.

¹⁶ Tak np. C. KOSIKOWSKI: *Przedsiębiorca w prawie polskim...*, s. 27 i przywołana tam literatura.

¹⁷ Opinia Rzecznika Generalnego Juliane Kokott z dnia 18.04.2013 r. w sprawie C-501/11 P Schindler Holding Ltd i in. Przeciwno Komisji Europejskiej i in., pkt 85 i 144.

w polskich przepisach¹⁸, chociaż niektórzy autorzy stoją na stanowisku, że przedsiębiorstwo w znaczeniu podmiotowym oznacza tyle samo, co przedsiębiorca¹⁹. Wydaje się zatem, że gdyby chcieć ujmować pojęcie przedsiębiorstwa w rozumieniu unijnych przepisów prawa konkurencji, mając na uwadze tradycyjny podział na przedmiotowe, podmiotowe i funkcjonalne znaczenie przedsiębiorstwa, to należałoby mu przyznać funkcjonalno-podmiotowy charakter. Funkcjonalny, ponieważ najważniejsze dla jego istoty jest prowadzenie działalności na rynku, funkcjonowanie w obrocie. Jednak terminem „przedsiębiorstwo” nie określamy samej działalności gospodarczej, lecz podmiot lub podmioty, traktowane jako gospodarcza całość na potrzeby oceny konkretnego działania, na konkretnym rynku. Istotną różnicą między podmiotowym ujęciem przedsiębiorstwa, prezentowanym w polskiej literaturze, a pojęciem przedsiębiorstwa w unijnym prawie konkurencji jest fakt, że w prawie polskim „podmiotowość” przedsiębiorstwa łączy się z osobowością prawną²⁰, natomiast w unijnym prawie konkurencji jest to pojęcie szersze, niezależne od statusu podmiotu na gruncie jakiegokolwiek prawa krajowego.

Nie należy jednak zbyt pośpieszać na analogiach do własnego porządku prawnego, które są pożyteczne tylko o tyle, o ile pozwalają zrozumieć istotę danej instytucji. Trzeba jednak zawsze mieć na względzie, co Trybunał wielokrotnie powtarza już od lat 80., że „pojęcia prawne nie mają koniecznie tej samej treści w prawie wspólnotowym i w poszczególnych systemach prawa krajowego [...]. Wreszcie każdy przepis prawa wspólnotowego powinien być ujmowany w swoim kontekście i interpretowany w świetle wszystkich przepisów tego prawa, jego celów i stanu rozwoju w czasie, gdy dany przepis ma zostać zastosowany”²¹. W literaturze wskazano następujące grupy celów unijnego prawa konkurencji: „1) zwiększenie dobrobytu konsumenckiego (lub ogólnego) poprzez stymulowanie efektywności alokacyjnej lub produkcyjnej, 2) przeciwdziałanie gromadzeniu i nadużywaniu siły rynkowej w celu ochrony wolności indywidualnej oraz praw indywidualnych, a także wolności gospodarczej w ramach konkurencji rynkowej, 3) inne szersze cele realizujące interes publiczny”²². Tak szeroko określone grupy celów, w ra-

¹⁸ G. MATERNA: *Pojęcie przedsiębiorcy...*, s. 148–149.

¹⁹ Tak E. KĘDRA w: *Ustrój prawny przedsiębiorców*. Red. E. KĘDRA, A. KRAŚNIŃSKA. Olsztyn 2006, s. 41 i 42, powołując się na stanowisko A. Kidyby.

²⁰ Tak E. NOREK: *Przedsiębiorstwo w obrocie gospodarczym*. Warszawa 2008, s. 38.

²¹ Wyrok z dnia 6 października 1982 r. w sprawie 283/81 Srl CILFIT i Lanificio di Gavardo SpA przeciwko Ministero della Sanità, pkt 18–20, podobnie wyrok z dnia 18 stycznia 1984 r. w sprawie 327/82 Ekro BV Vee- en Vleeshandel v Produktschap voor Vee en Vlees, Zb. Orz. 1984, s. 00107, pkt 11.

²² Tak M. BŁACHUCKI: *Rozwój historyczny i cele prawa konkurencji*. W: „*Ekonomia i Prawo*”. T. 12, nr 2. Red. B. POLSZAKIEWICZ, J. BOEHLKE. Toruń 2013, s. 193–205. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/EiP.2013.015>, s. 199 i cytowana tam literatura.

mach których można by wyodrębnić cele szczegółowe, uzasadniają przyjęcie możliwie szerokiego zakresu podmiotowego analizowanych regulacji.

W literaturze polskiej problematykę pojęcia przedsiębiorstwa w prawie UE podjęła już w 2002 roku Sylwia Morawska²³. Zauważa ona, że szeroki zakres pojęcia przedsiębiorstwa obejmuje wszystkie zakłady prowadzące działalność gospodarczą, bez względu na formę lub osobowość prawną, jak również artystów, sportowców, wynalazców, spółki realizacji praw autorskich, kooperację w formie spółdzielni, wszystkie rozgłoszenie radiowe, krajowe zarządy poczty, organizacje handlu zagranicznego państw wschodnich, zjednoczenia giełdowe, Zakład Kontroli Technicznej (TUV) oraz osoby wykonujące wolne zawody²⁴. Grzegorz Materna, przywołując konkretne przykłady z orzecznictwa TSUE oraz decyzji Komisji, wymienia m.in. następujące podmioty uznane za przedsiębiorstwa: osoby fizyczne świadczące usługi pomocy prawnej, lekarze specjaliści, architekci, artyści estradowi, wynalazcy, właściciele klinik dentystrycznych, rolnicy, profesjonalni i półprofesjonalni sportowcy, Międzynarodowa Federacja Piłkarska FIFA, Międzynarodowy Komitet Olimpijski, niezarobkowe stowarzyszenia uczestniczące w organizacji zawodów sportowych, spółdzielnie produkcyjne, spółdzielnie rolnicze, organizacje zarządzające prawami autorskimi²⁵.

W swoim opracowaniu S. Morawska sygnalizuje problemy dotyczące prowadzących działalność gospodarczą podmiotów publicznych²⁶, wskazując na różnice w ich funkcjonowaniu oraz podleganiu zasadom wolnej konkurencji w poszczególnych państwach członkowskich UE²⁷. Autorka podkreśla, że celem art. 86 TWE (dziś art. 106 TFUE) jest „dążenie do zapobiegania uwzględniania narodowych protekcyjnych interesów w obrocie gospodarczym z zagranicą na rynku wewnętrznym Wspólnoty”²⁸. W tym kontekście zaznaczyć należy, że utrwalone jest już stanowisko Trybunału, zgodnie z którym „okoliczności, iż dana działalność nie jest prowadzona przez podmioty prywatne oraz iż nie jest ona rentowna, nie są kryteriami właściwymi do kwalifikacji działalności jako gospodarczej”²⁹. Jak wskazał rzecznik generalny Pedro Cruz Villalón w opinii w sprawie C-327/12, „fakt, że »przedsiębiorstwo« wykonuje funkcje związane z władzą publiczną,

²³ S. MORAWSKA w: *Europejskie prawo gospodarcze w działalności przedsiębiorstw*. Red. K. SOB-
CZAK. Warszawa 2002, rozdział II.1, s. 57–75.

²⁴ Ibidem, s. 58–59.

²⁵ G. MATERNA: *Komentarz do art. 101...*, s. 205

²⁶ S. MORAWSKA w: *Europejskie prawo gospodarcze...*, s. 61.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Wyrok Trybunału z dnia 19.12. 2012 r. w sprawie C-288/11 P, *Mitteldeutsche Flughafen AG, Flughafen Leipzig-Halle GmbH przeciwko Komisji Europejskiej*, dotychczas niepublikowany, pkt 50.

nie oznacza automatycznie, że art. 106 TFUE nie znajduje zastosowania. W takim zakresie, w jakim wykonywana działalność wiąże się z czynnym udziałem w rynku poprzez świadczenie usług lub oferowanie towarów, za które, bezpośrednio lub pośrednio, otrzymywane jest wynagrodzenie, należy uznać, że »przedsiębiorstwo« jest objęte zakresem art. 101 TFUE, 102 TFUE i 106 TFUE³⁰. Rzecznik, powołując się na wcześniejsze orzecznictwo TSUE, wskazał jednocześnie, że nie uznano za przedsiębiorstwo działalności w zakresie kontroli lotów ani działalności w zakresie ochrony środowiska³¹.

Wobec tego podkreślić trzeba, że podmiot prawa publicznego może zostać uznany za przedsiębiorstwo, jak zresztą miało to miejsce w orzeczeniu w sprawie Komisja przeciwko Włochom³², w której Trybunał uznał za „przedsiębiorstwo” podmiot państwowy, zależny od włoskiego Ministerstwa Finansów — Amministrazione autonoma dei monopoli di Stato (autonomiczną administrację monopolu państwowych). Jak wskazał rzecznik generalny Yves Bot, przywołując to orzeczenie w swojej opinii w sprawie C-59/12: „Trybunał wziął pod uwagę fakt, że podmiot ten wykonywał działalność gospodarczą o charakterze przemysłowym lub handlowym, polegającą na oferowaniu towarów lub usług na rynku, a posiadanie osobowości prawnej odrębnej od państwa, nadanej prawem krajowym, bądź też jej brak, było jego zdaniem pozbawione znaczenia dla oceny, czy podmiot ten należało uznać za przedsiębiorstwo. [...] W rozumieniu prawa konkurencji podmiot publiczny należy zatem uznać za przedsiębiorstwo w razie ustalenia, że za pośrednictwem tego podmiotu państwo wykonuje działalność gospodarczą o charakterze przemysłowym lub handlowym, polegającą na oferowaniu towarów lub usług na danym rynku”³³.

Krąg podmiotów publicznych uznanych za przedsiębiorstwa uzupełnić należy o podmioty wskazane przez G. Materne, tj. publiczne urzędy pracy, fundacje powołane w ustawodawstwie krajowym do zarządzania bankami, publiczny urząd pocztowy niemający osobowości prawnej i należący do administracji państwowej. Autor, powołując się na literaturę anglojęzyczną,

³⁰ Opinia rzecznika generalnego Pedra Cruza Villalóna z dnia 5.09.2013 r. w sprawie C-327/12 Ministero dello Sviluppo Economico Autorità per la Vigilanza sui Contratti Pubblici di lavori, servizi e forniture przeciwko Soa Nazionale Costruttori — Organismo di Attestazione SpA, pkt 30.

³¹ Rzecznik generalny powołuje tutaj wyroki: z dnia 18 marca 1997 r. w sprawie C-343/95 Diego Cali & Figli, Zb.Orz. s. I-1547, pkt 16; z dnia 19 stycznia 1994 r. w sprawie C-364/92 SAT Fluggesellschaft, pkt 30; z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie C-113/07 P SELEX Sistemi Integrati, Zb.Orz. s. I-2207, pkt 91, 92).

³² Wyrok z dnia 16 czerwca 1987 r. w sprawie C-118/85 Komisja przeciwko Włochom, Rec. s. 2599.

³³ Opinia rzecznika generalnego Yves’a Bota przedstawiona w dniu 4 lipca 2013 r. w sprawie C-59/12 BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts przeciwko Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV, pkt 26 i 27.

uznaje ponadto, że istnieją podstawy do przyznania statusu przedsiębiorstwa państwu i jego jednostkom organizacyjnym³⁴.

Trudności z ustaleniem zakresu pojęcia

Niezależnie od niezmiennego od lat linii orzeczniczej TSUE, który — powołując się na te same wyroki — podkreśla jednolitość rozumienia pojęcia „przedsiębiorstwo”, w literaturze wskazuje się na trudności z ustaleniem zakresu tego pojęcia³⁵ oraz niekonsekwencję TSUE w jego ustalaniu. Należy tutaj wskazać artykuł Alison Jones³⁶, która podjęła się dogłębnej analizy wykładni pojęcia przedsiębiorstwa w prawie konkurencji. Poświęciła sporo miejsca sprawom, które potwierdzają jednolitość stanowiska TSUE i uznała jej znaczenie dla koherencji europejskiego prawa konkurencji³⁷. Niemniej jednak autorka opisuje wiele przykładów spraw, które wskazują na odmienne rozumienie pojęcia „przedsiębiorstwo” przez TSUE. Przeprowadzone badania prowadzą ją do wniosku, że istnieją różnice w znaczeniu pojęcia przedsiębiorstwo przyjmowanym w sprawach dotyczących zakresu regulacji art. 101 TFUE³⁸

³⁴ G. MATERNA: *Komentarz do art. 101...*, s. 205.

³⁵ S. MORAWSKA w: *Europejskie prawo gospodarcze...*, s. 60.

³⁶ A. JONES: *The boundaries of an undertaking in EU Competition Law*, pre-peer reviewed version of an article published in [2012] 8(2) *European Competition Journal* 301–31, artykuł dostępny pod adresem: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2131740 [data odczytu: 15.07.2014].

³⁷ Ibidem, s. 21 [numeracja stron zgodna z wersją elektroniczną].

³⁸ A. Jones nazywa te sprawy „substantive reach cases”, a wśród orzeczeń istotnych dla ustalenia, kto jest przedsiębiorstwem, wymienia m.in. wyroki TSUE oraz decyzje Komisji w sprawach: T-11/89 *Shell International Chemical Company* przeciwko Komisji [1992] Zb.Orz. II-757, pkt 311., C-309/99 *Wouters* przeciwko Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, [2002] Zb.Orz. I-1577, pkt 46–9, 64, RAI/UNITEL [1978] OJ L157/39, *French Beef* [2003] OJ L209/12, T-217 & 245/03, *FNSEA* przeciwko Komisji [2004] Zb.Orz. II- 271, C-101 & 110/07, *Coop de France bétail et viande* przeciwko Komisji [2008] Zb.Orz. I-10193, 42/84, *Remia BV* i inni przeciwko Komisji [1985] Zb.Orz. 2545; C-189/02P, *Dansk Rørindustri A/S v* przeciwko Komisji; 258/78, *Nungesser* przeciwko Komisji [1982] ECR; 96/82, *NV IAZ International Belgium* przeciwko Komisji [1983] Zb.Orz. 3369; C-250/92, *Gøttrup- Klim e.a. Grovvareforeninger* przeciwko Dansk Landbrugs Grovvarelskab AmbA [1994] Zb.Orz. I-5641; C-22/98, *Criminal Proceedings* przeciwko Becu [1999] Zb.Orz. I-5665, pkt. 26, *CNSD* [1993] OJ L203/27, *Cases C-180-184/98, Pavel Pavlov I inni* przeciwko Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten [2000] Zb.Orz. I-6451 and *Townley*; C-266/93, *Bundeskartellamt* przeciwko Volkswagen and VAG Leasing GmbH [1995] Zb.Orz. I-3477, pkt 18–19; C-279/06, *CEPSA* [2008] Zb.Orz. I-6681, pkt. 35 gdzie powołano się na C-217/05, *CEES* [2006] I-11987, pkt 38. *Contrast, Cases 46&58/64, Consten and Grundig* [1966] ECR 299.

oraz w sprawach dotyczących przypisywania odpowiedzialności spółkom dominującym za działania spółek zależnych³⁹. Przede wszystkim wskazuje, że z zakresu art. 101 TFUE wyłącza się działania dotyczące wewnętrznych spraw lub wewnętrznego podziału odpowiedzialności w ramach podmiotu gospodarczego⁴⁰. W odróżnieniu od tego, w sprawach dotyczących odpowiedzialności za naruszenia TSUE stosuje obcą dla porządków krajowych państw członkowskich praktykę ustalania odpowiedzialności spółki dominującej za naruszenia, których ona sama nie popełniła. Z jednej strony TSUE utrzymuje, że spółka dominująca ponosi odpowiedzialność osobistą za naruszenia, która nie wynika z jej udziału w naruszeniu, lecz z odpowiedzialności przedsiębiorstwa jako całości za naruszenie. Z drugiej jednak strony, Trybunał, ustalając odpowiedzialność, podkreśla istotność rzeczywistej kontroli spółki dominującej nad zachowaniem zależnej⁴¹. Jones cytuje tutaj wyrok w sprawie Akzo Nobel: „Jeśli spółka dominująca jest częścią tego podmiotu gospodarczego, który zgodnie z pkt. 55 niniejszego wyroku może składać się z kilku podmiotów prawnych, to spółka ta uważana jest za odpowiedzialną solidarnie, wraz z innymi podmiotami prawa tworzącymi tego rodzaju jednostkę, za naruszenie prawa konkurencji. Nawet jeśli spółka dominująca nie bierze bezpośredniego udziału w naruszeniu, to w takiej sytuacji wywiera decydujący wpływ na spółki zależne uczestniczące w naruszeniu. Zatem w tym kontekście nie można uważać odpowiedzialności spółki dominującej za odpowiedzialność niezależną od winy”⁴². Takie rozstrzygnięcie, co słusznie zauważa Jones, sugeruje, że o ile fakt, że spółka dominująca i spółka zależna są częściami tego samego przedsiębiorstwa jest istotny dla ustalenia odpowiedzialności, o tyle okoliczność ta sama w sobie nie jest, czy też nie powinna być, wystarczająca do wyciągnięcia konsekwencji prawnych — wymaga się raczej winy lub odpowiedzialności za naruszenie (wynikającej z kontroli, wywierania decydującego wpływu na spółką zależną) po stronie spółki dominującej. Na potwierdzenie swojego stanowiska Jones wskazuje, że Komisja nie pociągnęła do odpowiedzialności spółki zależnej za działania spółki dominującej albo innych spółek zależnych, chociaż wszystkie tworzą jeden podmiot gospodarczy (przedsię-

³⁹ A. Jones określa je mianem „attribution of liability case” i wskazuje m.in. przykłady: opinii rzecznik generalnej Kokott w sprawie Case C-97/08 P, Akzo Nobel przeciwko Komisji [2009] Zb.Orz. I-8237 pkt 38; wyrok w sprawie C-297/98 P, SCA Holding przeciwko Komisji [2000] Zb.Orz. I-10101, pkt 27; wyrok w sprawie C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji [2000] Zb.Orz. I-9925, pkt. 37; wyrok w sprawie C-49/92, Komisja przeciwko Anic Participazioni SpA [1999] Zb.Orz. I-04125, pkt. 78.

⁴⁰ A. JONES: *The boundaries of an undertaking...*, s. 20, 21.

⁴¹ Ibidem, s. 23.

⁴² Orzeczenie z dnia 10.09.2009 r. w sprawie C-97/08 P. Akzo Nobel NV i in. Przeciwno Komisji (Zb.Orz. 2009 I-08237), ust. 77.

biorstwo). Ponadto A. Jones sygnalizuje potrzebę wyrażenia przez Trybunał jasnego stanowiska w sprawie uznania kontroli negatywnej (rozumianej jako możliwość wyrażania sprzeciwu, blokowania niektórych działań) za wystarczającą do stwierdzenia wpływu uzasadniającego przypisanie odpowiedzialności, w szczególności w kontekście *joint ventures*⁴³.

A. Jones opisuje jeszcze inne czynniki wskazujące na szersze rozumienie pojęcia „przedsiębiorstwo” w sprawach dotyczących pociągania do odpowiedzialności za naruszenie reguł konkurencji⁴⁴. Na brak jasności co do zakresu pojęcia wskazuje jej zdaniem także niekonsekwencja terminologiczna w kontekście rozporządzenia nr 1/2003⁴⁵ oraz 139/2004⁴⁶, uznawanie działalności jednostki jednocześnie za jej działalność indywidualną (jako samodzielne przedsiębiorstwo) oraz w porozumieniu z innymi (w ramach przedsiębiorstwa), wyrażone w orzeczeniu w sprawie T-193/02 Piau przeciwko Komisji⁴⁷. W rzeczonym wyroku sąd uznał, że chociaż Międzynarodowa Federacja Związków Piłki Nożnej (FIFA) była związkiem przedsiębiorstw, to była jednocześnie przedsiębiorstwem w zakresie własnej działalności na rynku, co jest zdaniem Jones wewnętrznie sprzeczne, ponieważ jeżeli federacja jest uznana za samodzielny podmiot, to jej członkowie stanowią części tego podmiotu, a nie samodzielne podmioty. W takim jednak wypadku federacja nie może być związkiem przedsiębiorstw⁴⁸. Omawiane przez Jones niekonsekwencje Trybunału nie zostały dotychczas szczegółowo opisane w literaturze polskiej. Zwłaszcza kwestia niejednoznacznego traktowania FIFA przez TSUE w orzeczeniu w sprawie Piau przeciwko Komisji nie została dostrzeżona, chociaż powoływano się na rzeczony wyrok, określając zakres znaczeniowy pojęcia „przedsiębiorstwo”⁴⁹. Wskazać tutaj wypada, że niekonsekwencję terminologiczną zarysowaną przez Jones można zaobserwować również w niektórych wyrokach dotyczących przypisywania spółce dominującej odpowiedzialności za naruszenie dokonane przez spółkę zależną. Przykładowo, w orzeczeniu z dnia 26 września 2013 roku, w sprawie C-511/11 P⁵⁰, Trybunał w niektórych

⁴³ A. JONES: *The Boundaries of an Undertaking...*, s. 33.

⁴⁴ Takie jak dążenie Komisji do rozszerzenia prewencyjnego charakteru nakładanych przez siebie kar. Ibidem, s. 24.

⁴⁵ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu.

⁴⁶ Rozporządzenie Rady (WE) Nr 139/2004 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (rozporządzenie WE w sprawie kontroli łączenia przedsiębiorstw) (tekst mający znaczenie dla EOG).

⁴⁷ Wyrok Sądu z dnia 26.01.2005 r. w sprawie T-193/02 Laurent Piau przeciwko Komisji, Zb. Orz. 2005 II-00209.

⁴⁸ Tak A. JONES: *The boundaries of an undertaking...*, s. 26.

⁴⁹ Np. G. MATERNA: *Komentarz do art. 101...*, s. 205.

⁵⁰ Wyrok z dnia 26.09.2013 r. w sprawie 511/11 Versalis SpA, przeciwko Komisji, dotychczas niepublikowany.

fragmentach wyroku posługuje się pojęciem przedsiębiorstwa, traktując wszystkie uczestniczące w naruszeniu podmioty jako jedno przedsiębiorstwo (pkt. 25, 53) — w dwóch przypadkach precyzuje, że chodzi o przedsiębiorstwo „w rozumieniu art. 101 TFUE” (pkt 40 i 41, 149) lub „w zakresie konkurencji” (pkt 51), ale używa w tym znaczeniu także samego pojęcia „przedsiębiorstwo” (pkt 25, 53), odwołując się do decyzji Komisji. Jednocześnie, w innych miejscach, traktuje każdy z tych podmiotów jako osobne przedsiębiorstwo (określenia: „przesłuchanie przedsiębiorstw” (pkt 4), przedsiębiorstwa będące adresatami decyzji (pkt 5), „przedsiębiorstwa uczestniczące w naruszeniu” (pkt 65, 78). Zatem w sprawie oceny jednego zachowania konkretnego podmiotu gospodarczego (przedsiębiorstwa), kwalifikowanego jako naruszenie, te same jednostki organizacyjne są raz traktowane jako części przedsiębiorstwa, dokonujące naruszenia jednostki gospodarczej, co skutkuje pociągnięciem ich do osobistej odpowiedzialności za to naruszenie, a z drugiej strony, tego samego określenia „przedsiębiorstwo” używa się w odniesieniu do każdego z tych podmiotów z osobna, ustalając ich udział w naruszeniu czy wysokość nakładanych kar. Znamienne jest jednak, że w wersjach: francuskiej (oficjalny język orzeczeń TSUE), włoskiej (język postępowania) oraz angielskiej wyroku w pkt. 25 sprecyzowano, że chodzi o przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 101 TFUE. Podobne niekonsekwencje, jak w wersji polskiej wyroku w sprawie C-511/11, zaobserwować można także w wyroku w sprawie: C-238/12 ^{P51}, w trzech wersjach językowych (angielskiej, francuskiej i polskiej).

Niezależnie od wspomnianych wyroków, powszechniejszą praktyką jest uściślanie znaczenia używanego pojęcia poprzez dodawanie określeń: „w rozumieniu art. 101 TFUE”⁵², dla celów stosowania art. 81 TWE”⁵³. Praktykę tę należy co do zasady ocenić pozytywnie, ponieważ istotnie niweluje zamęt terminologiczny. Dowodzi jednakże również, że pojęcie przedsiębiorstwa jest używane w dwóch znaczeniach w sprawach dotyczących przypisywania odpowiedzialności za naruszenia prawa konkurencji — w znaczeniu art. 101 TFUE (wcześniej art. 81 TWE), a zatem za każdym razem trzeba je precyzować, co z kolei skłania do zastanowienia nad racjonalnością przyjętych rozwiązań terminologicznych.

W kontekście obciążania spółki dominującej odpowiedzialnością za działania spółki zależnej, G. Materna wskazuje, że posiadanie 100% kapi-

⁵¹ Wyrok z dnia 30.04.2014 r. w sprawie FLSmidth & Co. A/S, przeciwko Komisji, dotychczas niepublikowany.

⁵² Wyrok z dnia 26.09.2013 r. w sprawie 511/11 Versalis SpA, przeciwko Komisji, dotychczas niepublikowany, pkt 40; wyrok z dnia 8.05.2013 r. w sprawie C-508/11 P Eni SpA przeciwko Komisji, dotychczas niepublikowany, pkt 46, 62–64.

⁵³ Wyrok z dnia 13.12.2012 w sprawie C-593/11r. Alliance One International Inc przeciwko komisji, ust. 42; wyrok z dnia 26.09.2013 r. w sprawie 511/11 Versalis SpA, przeciwko Komisji, dotychczas niepublikowany, pkt 26.

tału spółki zależnej przez spółkę dominującą (traktowane jako podstawa domniemania wywierania dominującego wpływu na zachowanie spółki zależnej) nie jest jedyną okolicznością pozwalającą traktować obie spółki jak jedną jednostkę gospodarczą (wymienia także okoliczność wpływu spółki dominującej na politykę cenową, produkcję i dystrybucję, cele sprzedaży, marżę brutto, koszty sprzedaży, cash flow, zapasy i marketing)⁵⁴. Przedstawiciele polskiej doktryny⁵⁵ nie analizowali problematyki kontroli negatywnej i braku faktycznej możliwości wywierania pozytywnego wpływu na działalność spółki zależnej. Nieobecność instytucji prawnej odpowiadającej wprost *joint venture* w prawie polskim może uzasadniać brak zainteresowania polskich badaczy omawianą problematyką. Wątpliwości A. Jones mają jednak znaczenie z punktu widzenia niniejszej pracy, która koncentruje się wokół problematycznych kwestii związanych z rozumieniem omawianego pojęcia.

Należy zgodzić się z A. Jones, że jednolita koncepcja przedsiębiorstwa na gruncie prawa konkurencji, która jest aprobowana przez sam Trybunał (poprzez odwoływanie się do interpretacji utrwalonej w poprzednich orzeczeniach) wymaga jasnego rozstrzygnięcia przez Trybunał wskazanych przez nią wątpliwości. A. Jones wyraziła nadzieję, że TSUE uczyni to w procesie rozstrzygania dwóch sporów, a mianowicie odwołań od wyroków Sądu w sprawach Dow (C-179/12 P)⁵⁶ i du Pont (C-172/12 P)⁵⁷. Celowe jest zatem poddanie obu orzeczeń szczegółowej analizie.

Sprawa C-179/12 P dotyczyła odwołania spółki Dow od wyroku sądu, w którym uznano solidarną odpowiedzialność tej spółki za naruszenia dokonane przez *joint venture*, założoną przez Dow wraz z inną spółką (obie posiadały po 50% kapitału). W odwołaniu spółka Dow zarzucała zaskarżonemu orzeczeniu m.in. niezgodność z koncepcją tzw. *single undertaking* i koncepcją przedsiębiorstwa utrwaloną w prawie konkurencji (ust. 36 wyroku) oraz uznanie kontroli negatywnej sprawowanej przez Dow nad rzeczoną *joint venture* jako wystarczającej przesłanki obciążenia Dow odpowiedzialnością za naruszenie (ust. 39 wyroku).

Według skarżącej spółki uznanie spółek założycielskich oraz założonej przez nie *joint venture* za jedno przedsiębiorstwo jest niezgodne z wcześniej-

⁵⁴ G. MATERNA: *Komentarz do art. 101...*, s. 208.

⁵⁵ Omówienia tej problematyki nie znajdziemy w żadnej z cytowanych w niniejszym artykule prac.

⁵⁶ Wyrok z dnia 13.09.2013 r. w sprawie C-179/12 P, The Dow Chemical Company przeciwko Komisji, dotychczas niepublikowany, niedostępny w polskiej wersji językowej, przywołane ustalenia są oparte na tłumaczeniu własnym autorki.

⁵⁷ Wyrok z dnia 26 września 2013 r. w sprawie C-172/12 P EI du Pont de Nemours and Company przeciwko Komisji Europejskiej, dotychczas niepublikowany, niedostępny w polskiej wersji językowej, przywołane ustalenia są oparte na tłumaczeniu własnym autorki.

szym orzecznictwem, w szczególności z wyrokiem w sprawie Akzo Nobel – C-97/08 P (ust. 37), a rozstrzyganie o tym, czy *joint venture* i jej spółki założycielskie tworzą jedno przedsiębiorstwo, wykracza poza dyskrecjonalność Komisji lub jej ocenę dokonywaną na podstawie faktów ustalonych w konkretnym przypadku (ust. 39).

Ponadto, spółka Dow wskazała, że nie można mówić o decydującym wpływie spółek założycielskich w sytuacji, kiedy wspólna kontrola daje im jedynie możliwość wyrażenia sprzeciwu, zablokowania decyzji strategicznych *joint venture* („kontrola negatywna”). Taka kontrola nie wystarczy, aby uznać, że *joint venture* nie decyduje samodzielnie o swoich zachowaniach rynkowych, ale wykonuje polecenia spółek założycielskich. Zgodnie ze stanowiskiem Dow, omawiana forma kontroli nie daje możliwości wprowadzenia polityki przestrzegania przepisów unijnego prawa konkurencji, zatem nie można obciążać spółki założycielskiej odpowiedzialnością za naruszenia w tym zakresie (ust. 39–40). Dodatkowo Dow zarzuca Sądowi przypisanie odpowiedzialności za naruszenia na podstawie samej tylko możliwości wywierania wpływu na *joint venture*, bez zbadania faktycznej sytuacji.

Odnosząc się do opisanych zarzutów, TSUE powołał się na wcześniejsze orzecznictwo, wskazując na niezależność pojęcia przedsiębiorstwa od formy prawnej, odrębnej osobowości prawnej podmiotów, które je tworzą (ust. 57), oraz przypomniał, że podstawą uznania spółek założycielskich oraz *joint venture* za jedno przedsiębiorstwo było uznanie istnienia decydującego wpływu spółek założycielskich na zachowanie *joint venture* (ust. 51, ust. 60), które nastąpiło nie tylko na podstawie uznania sprawowania kontroli negatywnej przez spółki założycielskie, lecz także oceny powiązań natury ekonomicznej, organizacyjnej i prawnej, a sformułowanie ich zamkniętego katalogu nie jest możliwe (ust. 52–54). Stwierdzić zatem należy, że TSUE nie odniósł się wprost do problemu jednego przedsiębiorstwa w sprawach dotyczących *joint venture* ani nie sformułował jasnego stanowiska w sprawie wystarczalności „kontroli negatywnej” jako przesłanki przypisania odpowiedzialności za naruszenie. Wskazał jedynie, że w zaskarżonym wyroku sąd brał pod uwagę nie tylko fakt sprawowania kontroli negatywnej przez spółkę zależną, lecz także inne okoliczności. Uzasadnienie odwołuje się wprost do zaskarżonego wyroku. Trybunał aprobeuje zawarte w nim tezy, nie odnosząc się szczegółowo do sformułowanych zarzutów. Ogranicza się do ogólnego stwierdzenia, że sąd uznał istnienie decydującego wpływu na *joint venture* na podstawie oceny „powiązań natury organizacyjnej, ekonomicznej i prawnej”. Takie stwierdzenie mogłoby sugerować, że sama kontrola negatywna nie byłaby wystarczająca do przypisania odpowiedzialności za naruszenie dokonane przez *joint venture*. Nie można jednak jednoznacznie tego stwierdzić na podstawie omawianego wyroku – zatem nie wyjaśnia on w ogóle wątpliwości wskazanych przez A. Jones.

Druga powołana przez A. Jones sprawa (C-172/12 P) dotyczyła tego samego *joint venture*. Jednak w tym przypadku to druga ze spółek założycielskich, El du Pont de Nemours and Company (El Du Pont), odwołała się od wyroku utrzymującego w mocy nałożoną przez Komisję karę za naruszenia dokonane przez *joint venture*. Podniesione przez El Du Pont zarzuty były podobne do tych stawianych przez Dow. Zarzucono sądowi błędną interpretację pojęcia „przedsiębiorstwo” (ust. 33), nieprzestrzeganie zasady odpowiedzialności osobistej, poprzez zrównanie wspólnej kontroli nad pełną *joint venture* (*full-function joint venture*) z wyłączną kontrolą nad spółką zależną (ust. 34–35). Argumentacja Trybunału jest bardzo podobna do wyrażonej w sprawie Dow i również nie daje jednoznacznych odpowiedzi na zgłaszane zarzuty. Powtórzono stwierdzenie, że przypisanie odpowiedzialności spółce założycielskiej za naruszenie dokonane przez *joint venture* nie nastąpiło jedynie na podstawie okoliczności sprawowania kontroli negatywnej, lecz na podstawie oceny powiązań natury organizacyjnej, ekonomicznej i prawnej⁵⁸.

Wobec tego stwierdzić należy, że analiza obu orzeczeń nie pozwala na sformułowanie jednoznacznej odpowiedzi na problemy zasygnalizowane przez A. Jones.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza funkcjonowania pojęcia „przedsiębiorstwo” w przepisach traktatowych i orzecznictwie TSUE dotyczącym prawa konkurencji potwierdziła, że pojęcie to jest w prawie UE rozumiane autonomicznie i nie powinno być utożsamiane z pojęciem „przedsiębiorstwo” w polskiej tradycji prawniczej, ponieważ istotnie różni się od wszystkich trzech ugruntowanych w rodzimej doktrynie znaczeń.

Na gruncie prawa europejskiego istotne elementy zakresu tego pojęcia zostały już utrwalone w orzecznictwie i szeroko skomentowane w literaturze, zatem nie stwarzają poważnych problemów praktycznych. Niemniej jednak, niezależnie od deklarowanego przez Trybunał jednolitego rozumienia tego pojęcia w unijnym prawie konkurencji i powoływania się na te same orzeczenia, wciąż istnieją kwestie budzące wątpliwości, które — choć zauważane w literaturze przedmiotu — nie zostały jednoznacznie rozstrzygnięte przez Trybunał. Mimo przeciwnych zapewnień, można zaobserwować przypadki,

⁵⁸ Wyrok z dnia 26 września 2013 r. w sprawie C-172/12 P El du Pont de Nemours and Company przeciwko Komisji Europejskiej, dotychczas niepublikowany, niedostępny w polskiej wersji językowej, przywołane ustalenia są oparte na tłumaczeniu własnym autorki, pkt 49.

w których w jednej sprawie Trybunał używa pojęcia „przedsiębiorstwo” w różnych znaczeniach. Oczywiście, istotna jest tu świadomość wieloznaczności UE, a co za tym idzie, uwzględnienie, że obserwowane różnice mogą być wynikiem procesu tłumaczenia. Należy jednak podkreślić, że bez sprecyzowania znaczenia pojęcia „przedsiębiorstwo” w konkretnym przypadku jego użycia, deklarowana jednoznaczność bywa trudna do osiągnięcia nawet na poziomie konkretnej sprawy, a co dopiero na gruncie prawa konkurencji jako całości. Taki stan rzeczy jest trudny do zaakceptowania, jako że zjawisko wieloznaczności w prawie rodzi trudności interpretacyjne i jest sprzeczne z zasadami poprawnej legislacji, jak również postulatami jasności, zrozumiałości i prawa pewności.

Wydaje się zatem, że w ślad za obserwowaną polityką spójnego rozumienia pojęcia przedsiębiorstwa na gruncie unijnego prawa konkurencji, konsekwentnie realizowaną przez TSUE, powinno pójść wyrażenie jasnego stanowiska wobec kwestii problematycznych, w szczególności związanych z przypisywaniem odpowiedzialności za naruszenie spółki zależnej w sytuacji sprawowania nad nią „kontroli negatywnej”.

Wskazywane w literaturze problemy z ustalaniem znaczenia pojęcia przedsiębiorstwa powinny skłonić do głębokiej refleksji nad potrzebą wprowadzenia definicji przedsiębiorstwa w prawie traktatowym lub zastąpienia tego pojęcia po prostu pojęciem „podmiotu gospodarczego” bądź pojęciem podobnym we wszystkich tych przepisach, gdzie pojęcie przedsiębiorstwa ma oznaczać podmiot lub grupę podmiotów, stanowiących jedną w rozumieniu prawa konkurencji, które — niezależnie od statusu na gruncie ustawodawstw państw członkowskich — są traktowane jako jedna całość z punktu widzenia oceny ich konkretnej działalności na rynku.

Wskazane postulaty odnoszą się także do aktów stosowania prawa, które powinny być spójne terminologicznie. Brak legalnej definicji przedsiębiorstwa w prawie traktatowym, czy też istotność dokonania oceny okoliczności konkretnej sprawy, nie usprawiedliwiają niekonsekwencji terminologicznej.

Niniejszy artykuł nie wyczerpuje problematyki pojęcia przedsiębiorstwa w unijnym prawie konkurencji. Przeprowadzona analiza umożliwiła jednak refleksję nad kwestiami problematycznymi, które sprawiają trudności interpretacyjne i wymagają wyjaśnienia.

Literatura

BŁACHUCKI M.: *Rozwój historyczny i cele prawa konkurencji*. W: „*Ekonomia i Prawo*”. T. 12, nr 2. Red. B. POLSZAKIEWICZ, J. BOEHLKE. Toruń 2013, s. 193—205.

- ETEL M.: *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*. Warszawa 2012.
- Europa przedsiębiorców. Red. Z. BRODECKI. Warszawa 2011.
- JONES A.: *The Boundaries of an Undertaking in EU Competition Law*. Pre-peer reviewed version of an article published in [2012] 8(2) European Competition Journal 301–331 [artykuł dostępny pod adresem: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2131740].
- KOSIKOWSKI C.: *Przedsiębiorca w prawie polskim na tle prawa europejskiego*. Warszawa 2003.
- NOREK E.: *Przedsiębiorstwo w obrocie gospodarczym*. Warszawa 2008.
- MATERNA G.: Komentarz do art. 101 w: *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz*. Red. nauk. A. WRÓBEL. T. 2 (art. 90–222). Red. K. KOWALIK-BAŃCZYK, M. SZWARC-KUCZER. Warszawa 2012.
- MATERNA G.: *Pojęcie przedsiębiorcy w polskim i europejskim prawie ochrony konkurencji*. Warszawa 2009.
- MORAWSKA S. w: *Europejskie prawo gospodarcze w działalności przedsiębiorstw*. Praca zbiorowa pod redakcją naukową prof. dr. hab. K. SOBZAKA. Warszawa 2002 (rozdział II.1, s. 57–75).
- SZWARC-KUCZER M.: Komentarz do art. 49 TFUE w: *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz*. Red. nauk. A. WRÓBEL. T. 1. (art. 1 –89). Red. D. MIĄSIK, N. PÓŁTORAK.
- Ustrój prawny przedsiębiorców. Red. E. KĘDRA, A. KRAŚNIŃSKA. Olsztyn 2006.